

Rapport 2024:21

Arbetskraftsinvandring till Sverige från tredjeland

En rapport från IFAU, skriven av Mattias Engdahl vid IFAU och Erik Sjödin vid Stockholms universitet, granskar arbetskraftsinvandringen från länder utanför EU/EES under perioden 2000–2023. Rapporten lyfter fram stora förändringar i regelverket, särskilt reformen år 2008 som gjorde arbetsgivarens behov avgörande för arbetstillstånd, och beskriver arbetskraftsinvandranas ekonomiska situation. Rapporten har tidigare publicerats av Delegationen för migrationsstudier.

Ett reformerat regelverk

Arbetskraftsinvandring från tredjeland, det vill säga länder utanför EU/EES, spelar en viktig roll för Sveriges kompetensförsörjning, särskilt inom bristyrken.

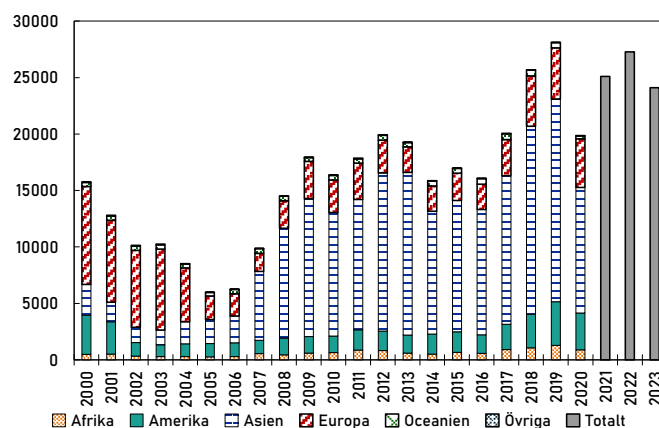
Engdahl och Sjödin beskriver hur regelverket för arbetskraftsinvandring har utvecklats mellan 2000 och 2023. Vid millennieskiftet byggde regleringen av arbetskraftsinvandringen på principer från 1960-talet och den statliga bedömningen av behovet av arbetskraft var avgörande för att få arbetstillstånd. Regleringen bestod primärt av riktlinjer från Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS).

År 2008 gjordes en reform som förenklade regelverket och satte arbetsgivarens behov i förgrunden. I det nya systemet blev arbetsgivarens efterfrågan – representerat av ett anställningserbjudande – det primära kriteriet för arbetskraftsinvandring. Till skillnad från tidigare regleras arbetskraftsinvandringen nu alltså i högre grad genom lagstiftning, vilket innebär att ändringar måste beslutas av riksdagen.

Ökning av antalet förstagångstillstånd

Arbetskraftsinvandrare från tredjeland utgör en liten men växande del av den svenska arbetskraften, visar Migrationsverkets statistik. Under de senaste tio åren har cirka 20 000 förstagångstillstånd beviljats årligen, och under 2023 var antalet tillstånd cirka 25 000 (Figur 1). Tillstånden är sedan reformen 2008 tvååriga och kan sedan förlängas.

Sju av tio som beviljats arbetstillstånd var män. Genomsnittsåldern var drygt 30 år och många kom från länder i Asien.

Figur 1 Antalet beviljade förstagångstillstånd av arbetsmarknadsskäl uppdelat på medborgarskap, 2000–2023.

Anmärkning: Statistiken inkluderar arbetstagare, egna företagare, gästforskare, internationellt utbyte/praktikanter/ idrottsutövare och volontärer. Endast förstagångstillstånd ingår. Uppgifter om medborgarskap fanns då rapporten skrevs inte publicerade för åren 2021–2023. Källa: Migrationsverket

Arbetskraftsinvandrarna utgör en tudelad grupp: en del arbetar i yrken som inte har några eller mycket begränsade utbildningskrav, exempelvis bärplockare (35–42 % beroende på år), medan en nästan lika stor grupp har yrken som kräver eftergymnasial utbildning (24–36 % beroende på år).

Allt fler anhöriga kommer till Sverige

Migrationsverkets statistik visar även att allt fler anhöriga till arbetskraftsinvandrare beviljas uppehållstillstånd.

Under 2022 fick exempelvis 15 000 anhöriga tillstånd att bo i Sverige, där hälften var barn och 80 procent av de vuxna var kvinnor.

Inkomster hos de som folkbokförs

Eftersom arbetskraftsinvandrare inte kan följas över tid i Migrationsverkets statistik, och den inte heller innehåller uppgifter om inkomster, använder Engdahl och Sjödin kompletterande data från SCB för att få en bredare bild av arbetskraftsinvandranas situation. Endast folkbokförda arbetskraftsinvandrare ingår i SCB:s data, vilket innebär att resultaten inte kan generaliseras till hela gruppen då majoriteten inte folkbokför sig (runt 70% i slutet av perioden).

En del saknar förvärvsinkomster

Innan reformeringen av systemet år 2008 saknade en tredjedel av de folkbokförda arbetskraftsinvandran registrerad inkomst under sitt första helår i Sverige, se Tabell 1.

Sedan 2008 har andelen sysselsatta med förvärvsinkomst ökat, men det kvarstår en andel som saknar inkomst. Vissa i den här gruppen lämnar senare landet, medan andra stannar kvar och fortsätter ha låga inkomster. Hur de försörjer sig har inte kunnat klarläggas.

Tabell 1 Sysselsättningsgraden för folkbokförda arbetskraftsinvandrare det första helåret i Sverige

	Ankomstperiod			
	2000–2004	2005–2008	2009–2012	2013–2016
Sysselsättningsgrad	63,3 %	68,6 %	82,4 %	78,3 %
Antal obs.	4 338	4 120	18 109	18 214

Anmärkning: Sysselsättningsgraden motsvarar andelen av studiepopulationen med positiva förvärvsinkomster. Urvalet består av arbetskraftsinvandrare som var 18–60 år vid invandringstillfället och som folkbokfördes i Sverige för första gången 2000–2016. Källa: Egna beräkningar baserade på register vid SCB.

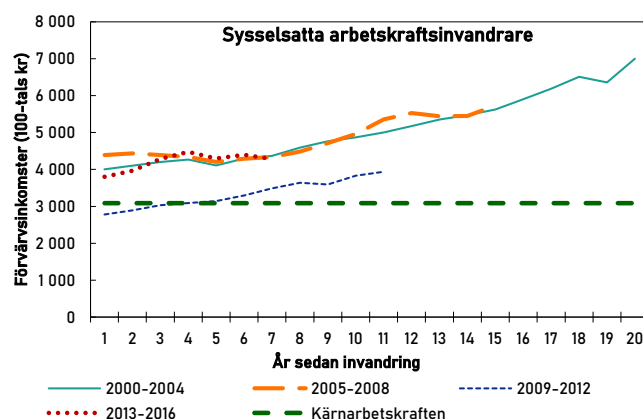
Högre inkomst än kärnarbetskraften

Ungefär åtta av tio folkbokförda arbetskraftsinvandrare som anlände efter 2008 har förvärvsinkomst och sysselsättning (Tabell 1), det är en ökning jämfört med innan 2008.

De som hade registrerade förvärvsinkomster tjänade i genomsnitt mer än kärnarbetskraften i Sverige, det vill säga personer 25–54 år (Figur 2).

De flesta var sysselsatta i storstadslänet, främst Stockholm, och många av dem som kom efter 2008

arbetade inom branscherna ”företagstjänster” (26 %) eller ”hotell- och restaurangverksamhet” (22 %). Andelen som jobbade inom vård och omsorg har minskat.

Figur 2 Förvärvsinkomster över tid sedan invandring

Anmärkning: Figuren visar den genomsnittliga förvärvsinkomsten för sysselsatta arbetskraftsinvandrare 18–64 år som var 18–60 år vid invandringstillfället och som folkbokfördes i Sverige för första gången 2000–2016. Genomsnittet för kärnarbetskraften är beräknat utifrån Sveriges befolkning 25–54 år under 2000–2020. Källa: Egna beräkningar baserade på register vid SCB.

Anhörigas arbetsinkomster

Cirka 30 procent av de folkbokförda anhöriga till arbetskraftsinvandran arbetade under sitt första helår i landet. Att anhöringinvandran från tredjeländ har en svag position på arbetsmarknaden är förenligt med tidigare studier. Gruppens ekonomi förbättras dock över tid.

Behov av mer kunskap

Eftersom majoriteten av arbetskraftsinvandran inte folkbokförs kan de inte heller studeras med befintliga registerdata, och rapportförfattarna poängterar att det finns ett starkt behov av mer forskning kring deras situation.

Läs mer på ifau.se

Läs rapporten i sin helhet på www.ifau.se eller beställ ett tryckt exemplar från ifau@ifau.uu.se.

Rapporten i korthet summerar utvalda rapporter från IFAU. Om din organisation vill prenumerera på tryckta exemplar, skicka dina kontaktuppgifter till ifau@ifau.uu.se. Ange ”prenumeration RIK” i ämnesraden.